

Spis treści

PRZEDMOWA	15
Rozdział I	
POJĘCIE I PRZEDMIOT PRAWA KONSTYTUCYJNEGO	17
1. Pojęcie prawa konstytucyjnego	17
2. Przedmiot prawa konstytucyjnego	19
3. Prawo konstytucyjne w systemie prawa	21
Rozdział II	
ŹRÓDŁA PRAWA KONSTYTUCYJNEGO	23
1. Ogólne wiadomości o konstytucji	24
Nazwa	24
Geneza konstytucji pisanej	25
Konstytucja jako ustawa zasadnicza	26
Kontrola konstytucyjności prawa	27
2. Treść konstytucji	30
3. Forma konstytucji	34
Sposób uchwalania	34
Tryb zmiany konstytucji	36
Systematyka konstytucji	39
Ustawa konstytucyjna	40
4. Inne źródła prawa konstytucyjnego	40
Literatura	45
Rozdział III	
PRAWO KONSTYTUCYJNE W LATACH 1944-1989	46
1. Tworzenie podstaw ustrojowych (okres Krajowej Rady Narodowej 1944-1946) ..	46
Dwa ośrodki władzy	46
Struktura organów państwowych	48
Referendum i wybory	49
2. Ustrój konstytucyjny w latach 1947-1952. Mała Konstytucja	50
Ogólna charakterystyka okresu Sejmu Ustawodawczego	51
Władza ustawodawcza	53
Władza wykonawcza	53
Przygotowanie konstytucji	54
3. Ustrój konstytucyjny w latach 1952-1980	56
Charakterystyka Konstytucji z 1952 r.	56
Zasady ustroju politycznego państwa	57
Sytuacja prawna jednostki – prawa i wolności obywateli	59
System organów państwowych	60
Naczelne organy władzy państwowej	62
Naczelne organy administracji państwowej	67
Terenowe organy władzy i administracji państwowej	69
Sądy i prokuratura	69
Zmiany Konstytucji w latach 1952-1989	69
Literatura	70

Rozdział IV

TRANSFORMACJA USTROJU POLITYCZNEGO W LATACH 1989-1997	71
1. Przesłanki i zakres reform polityczno-ustrojowych z 1989 r.	71
Uwarunkowania i geneza reform ustrojowych „okrągłego stołu”	71
Konferencja „okrągłego stołu” – przebieg obrad, zakres reform ustrojowych państwa i ich konsekwencje polityczne	75
2. Kształtowanie podstaw ustrojowych III Rzeczypospolitej Polskiej w latach 1989-1992	80
Charakterystyka zakresu zmian ustrojowych w latach 1989-1992	80
Reforma ustroju politycznego państwa „realnego socjalizmu” w nowelizacji Konstytucji PRL z 7 kwietnia 1989 r.	81
Wybory parlamentarne z czerwca 1989 r. i ich konsekwencje polityczno-ustrojowe dla procesu transformacji w Polsce	83
Stanowienie podstaw konstytucyjno-ustrojowych państwa liberalno-demokratycznego	86
3. Ustrój polityczny Rzeczypospolitej Polskiej w okresie obowiązywania Małej Konstytucji (1992-1997)	88
Geneza Małej Konstytucji z 17 października 1992 r.	88
Ogólna charakterystyka Małej Konstytucji z 17 października 1992 r.	91
Charakterystyka rozwiązań ustrojowych w Małej Konstytucji	92
Literatura	95

Rozdział V

PRZYGOTOWANIE, UCHWALENIE I OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA KONSTYTUCJI Z 1997 R.	96
1. Prace konstytucyjne w latach 1989-1991	96
Pierwsze prace nad reformą ustroju politycznego Polski	96
Prace Sejmu X kadencji nad projektem przyszłej konstytucji	96
Prace Senatu I kadencji nad projektem przyszłej konstytucji	98
2. Prace konstytucyjne w latach 1991-1997	99
Regulacje dotyczące trybu przygotowania i uchwalenia Konstytucji RP	99
Prace nad projektem konstytucji w latach 1992-1993	105
Prace nad projektem konstytucji w latach 1993-1997	107
3. Systematyka i ogólna charakterystyka Konstytucji RP	111
Problematyka wejścia w życie Konstytucji	117
Literatura	119

Rozdział VI

KONSTYTUCYJNE ZASADY USTROJU	120
1. Pojęcie „zasad naczelnych”	120
2. Zasada republikańskiej formy rządu	121
3. Zasada demokratycznego państwa prawnego	122
Państwo prawne	122
Demokratyczne państwo prawne	123
4. Zasada autonomii i wzajemnej niezależności oraz współdziałania w stosunkach między państwem a kościołami i innymi związkami wyznaniowymi	125
5. Zasada wolności i praw człowieka i obywatela	128
6. Zasada suwerenności narodu	131
Suwerenność narodu według J. J. Rousseau	131
Nierussowskie rozumienie suwerenności narodu	132
7. Zasada reprezentacji politycznej	133
Pojęcie „reprezentacji”	133
Klasyczna koncepcja reprezentacji wobec istnienia partii politycznych	135
Pojęcie „mandatu przedstawicielskiego”	136

Instytucje demokracji bezpośredniej	137
Instytucje demokracji bezpośredniej w Polsce	138
Istota referendum	138
Organizacja referendum	139
Wynik referendum	139
Ważność referendum	139
Inicjatywa ludowa	140
8. Zasada podziału władzy i równowagi władz	140
9. Zasada dwuizbowości	143
10. Zasada pluralizmu politycznego	147
Zasady tworzenia partii	148
Ustawa o partiach politycznych	149
Równość partii wobec prawa	151
Funkcje partii	151
11. Zasada parlamentarnego systemu rządów	152
12. Zasada odrębności i niezależności sądów i trybunałów	155
13. Zasada społecznej gospodarki rynkowej	157
Wolność działalności gospodarczej	158
Własność prywatna	158
14. Zasada decentralizacji władzy publicznej i samorządu terytorialnego	159
Literatura	161

Rozdział VII

PODSTAWOWE WOLNOŚCI, PRAWA I OBOWIĄZKI CZŁOWIEKA

I OBYWATELA	163
1. Status jednostki w państwie	163
Wprowadzenie	163
Ideologia praw jednostki i podstawowe pojęcia	164
Międzynarodowa ochrona praw jednostki	173
2. Prawa i wolności obywatelskie na gruncie Konstytucji z 1952 r. i Małej Konstytucji z 1992 r.	174
Koncepcja i konstytucyjna regulacja praw podstawowych	174
Realizacja praw podstawowych	176
3. Wolności, prawa i obowiązki człowieka i obywatela według Konstytucji RP z 1997 r.	179
Założenia	179
Systematyka, charakterystyka normowania wolności i praw oraz środki ich ochrony	183
Podstawowe obowiązki	186
Literatura	188

Rozdział VIII

KONSTYTUCYJNY SYSTEM ŹRÓDEŁ PRAWA	189
1. Uwagi ogólne	189
2. Akty prawa powszechnie obowiązujące	190
Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej	190
Ustawa	192
Umowy międzynarodowe	194
Rozporządzenia	196
Akty prawa miejscowego	196
3. Akty prawa wewnętrznego	197
4. Akty prawne spoza Rozdziału III Konstytucji	197
5. Porządek prawny a wejście w życie Konstytucji	199
Literatura	201

Rozdział IX

SYSTEM ORGANÓW PAŃSTWOWYCH W ŚWIELE KONSTYTUCJI	202
1. Pojęcie „systemu organów państwowych”	202
2. Czynniki wyznaczające kształt systemu organów państwowych	203
3. Kształt systemu organów państwowych w świetle Konstytucji	205
Organy ustawodawcze	206
Organy wykonawcze	207
Sądy i trybunały	208
Organy kontroli państwowej i ochrony prawa	209
Samorząd	210
Literatura	210

Rozdział X

SYSTEM WYBORCZY	211
1. Pojęcie „prawa wyborczego” i „systemu wyborczego”	211
2. Funkcje prawa wyborczego	212
3. Konstytucyjne zasady prawa wyborczego w Polsce	213
Zasada powszechności	215
Zasada równości	217
Zasada bezpośredniości	219
Zasada tajności głosowania	221
Zasady ustalania wyników wyborów	222
4. Tryb przeprowadzania wyborów do Sejmu i Senatu	227
Zarządzanie wyborów i kalendarz wyborczy	227
Tryb zgłaszania kandydatów	228
Stwierdzanie ważności wyborów	231
Wygaśnięcie i obsadzenie mandatu w czasie kadencji	233
Literatura	236

Rozdział XI

SEJM I SENAT	237
1. Pozycja ustrojowa, struktura i kompetencje	237
2. Tryb i zasady funkcjonowania	241
3. Status prawny posła i senatora	244
Charakter mandatu przedstawicielskiego	244
Niepołączalność stanowisk oraz inne gwarancje niezależności przedstawiciela	247
Immunitet parlamentarny	251
Warunki wykonywania mandatu	255
Szczególne kompetencje posłów i senatorów	257
Prawo do zrzeszania się w kluby i zespoły poselskie	258
Prawa posłów i senatorów w izbie	260
4. Organizacja wewnętrzna Sejmu i Senatu	260
Marszałek	262
Prezydium izby	264
Konwent Seniorów	265
Komisje	266
Komisje stałe	267
Komisje nadzwyczajne	270
Tryb pracy komisji	271
5. Posiedzenia Sejmu i Senatu	273
Zwoływanie posiedzeń, porządek obrad	273
Obrady	274
Dyskusja	275

Udzielanie głosu	275
Głosowanie	276
Większość	277
6. Funkcja ustawodawcza	278
Tryb ustawodawczy	280
Inicjatywa ustawodawcza	280
Rozpatrywanie projektu ustawy przez Sejm	285
Prace Senatu nad ustawą; uchwalenie ustawy przez Sejm	286
Podpisanie ustawy przez Prezydenta RP	289
Procedury szczególne	290
Projekt pilny	293
7. Funkcja kontrolna	294
Wotum nieufności	297
Kontrola wykonania ustawy budżetowej	297
Interpelacje i zapytania poselskie	298
Oświadczenie poselskie i senatorskie	299
Kontrolne uprawnienia komisji	299
Kontrola wykonywania ustaw	301
Literatura	301

Rozdział XII

PREZYDENT RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ	303
1. Charakterystyka konstytucyjnego stanowiska Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej	303
Pozycja ustrojowa Prezydenta w systemie podziału władzy	303
Funkcje ustrojowe	306
Zasady i tryb odpowiedzialności Prezydenta RP	310
2. Zasady wyboru Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej	312
Założenia ogólne	312
Zasady i tryb powszechnych wyborów Prezydenta RP	313
Prawne warunki wybieralności na urząd prezydenta	314
Objęcie urzędu i wygaśnięcie mandatu Prezydenta	315
3. Akty urzędowe Prezydenta	318
Pojęcie i klasyfikacja aktów urzędowych Prezydenta	318
Kontrasygnata aktów urzędowych Prezydenta	320
Prerogatywy Prezydenta	323
4. Kompetencje Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej	323
Klasyfikacja kompetencji	323
Kompetencje głowy państwa	325
a) Kompetencje w zakresie spraw zagranicznych	325
b) Kompetencje w zakresie zwierzchnictwa Sił Zbrojnych, obronności i bezpieczeństwa państwa na czas pokoju i wojny	328
c) Klasyczne uprawnienia głowy państwa	330
Kompetencje arbitrażu politycznego i równoważenia władz	331
a) Kompetencje w stosunku do parlamentu (Sejmu i Senatu)	331
b) Kompetencje w stosunku do rządu	333
c) Kompetencje w stosunku do władzy sądowniczej	335
Inne kompetencje Prezydenta	337
a) Kompetencje ustrojowe	337
b) Kompetencje kreacyjne, organizacyjne oraz w zakresie kierownictwa państwowego i wewnętrznego w Kancelarii Prezydenta RP	337
c) Pozostałe kompetencje określone w ustawach	338

5. Ogólna charakterystyka pozycji Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej w systemie ustrojowym państwa	338
Literatura	339

Rozdział XIII

RADA MINISTRÓW I ADMINISTRACJA RZĄDOWA	340
1. Kwestie terminologiczne	340
2. Ustrojowa rola Rady Ministrów	342
3. Skład Rady Ministrów	343
4. Tryb powoływania Rady Ministrów	345
Rola Prezydenta i Sejmu	345
Rola Prezesa Rady Ministrów w tworzeniu rządu	348
5. Zmiany w składzie Rady Ministrów	350
6. Problem odpowiedzialności Rady Ministrów	351
Odpowiedzialność polityczna Rady Ministrów	352
Odpowiedzialność konstytucyjna członków Rady Ministrów	353
7. Kompetencje Rady Ministrów	354
Wykonywanie ustaw	354
Stanowienie prawa	355
Składanie sprawozdań	356
Funkcja kierowniczo-koordynacyjna	357
Nadzór nad samorządem terytorialnym	358
8. Tryb funkcjonowania Rady Ministrów	358
9. Prezes Rady Ministrów	360
10. Prawny charakter ministrów	362
11. Administracja rządowa	364
Literatura	366

Rozdział XIV

USTRÓJ PRAWNY SAMORZĄDU TERYTORIALNEGO	367
1. Konstrukcja prawna gminy, powiatu i województwa	368
2. Kompetencje gminy, powiatu i województwa	370
3. Sprawowanie władzy w gminie, powiecie i województwie	371
Wybory	371
Referendum	373
Organy stanowiące i wykonawcze	375
4. Charakter mandatu przedstawicielskiego	376
5. Akty prawa miejscowego stanowione przez organy samorządu	377
6. Mienie jednostek samorządu	378
7. Związki, stowarzyszenia, porozumienia gminne i powiatowe	379
8. Nadzór nad działalnością samorządu	379
Literatura	380

Rozdział XV

SĄDY I TRYBUNAŁY	381
1. Ustrój i właściwość sądów	381
Sąd Najwyższy	381
Sądy powszechne	383
Naczelny Sąd Administracyjny – sądy administracyjne	385
Sądy wojskowe	389
2. Konstytucyjne zasady organizacji i postępowania sądów	389
Zasady ustrojowe	389
Zasada niezawisłości sądu	389

Zasada instancyjności	393
Zasada udziału obywateli w sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości	394
Zasada jednolitości sądów	396
Zasady o charakterze praw człowieka	396
Prawo do sądu	396
Zasada jawności	398
Zasada <i>nullum crimen nulla poena sine lege</i>	399
Zasada prawa do obrony	400
Zasada domniemania niewinności	401
3. Krajowa Rada Sądownictwa	402
4. Trybunał Konstytucyjny	403
Istota i ewolucja kontroli konstytucyjności prawa w Polsce	403
Pozycja i urząd Trybunału Konstytucyjnego	405
Właściwość i zakres kontroli Trybunału Konstytucyjnego	407
Postępowanie przed Trybunałem Konstytucyjnym	413
Orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego	415
5. Trybunał Stanu	417
Istota odpowiedzialności konstytucyjnej	417
Zakres odpowiedzialności konstytucyjnej	418
Organizacja Trybunału Stanu	421
Postępowanie w przedmiocie odpowiedzialności konstytucyjnej	422
Literatura	424

Rozdział XVI

ORGANY KONTROLI PAŃSTWOWEJ I OCHRONY PRAWA	426
1. Najwyższa Izba Kontroli	426
Pojęcie „kontroli państwowej”	426
Ewolucja kontroli państwowej w Polsce	427
Najwyższa Izba Kontroli pod rządami ustawy z 8 października 1980 r.	430
Najwyższa Izba Kontroli w ustawie z 23 grudnia 1994 r.	433
Zadania i zakres działania NIK	433
Tryb i procedura czynności kontrolnych	435
Organizacja Najwyższej Izby Kontroli	436
Najwyższa Izba Kontroli w Konstytucji RP z 2 kwietnia 1997 r.	437
2. Rzecznik Praw Obywatelskich	439
Istota i znaczenie instytucji ombudsmana	439
Geneza i pozycja ustrojowa Rzecznika Praw Obywatelskich	441
Zakres działania Rzecznika Praw Obywatelskich	445
Tryb i zasady funkcjonowania Rzecznika Praw Obywatelskich	447
3. Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji	451
Pozycja ustrojowa Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji	451
Struktura Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji	453
Zakres kompetencji i tryb funkcjonowania Rady	455
Literatura	456